

УДК 659.235.338.48 (1-22)

**РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ – ІННОВАЦІЙНИЙ
НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ДОРАДЧОЇ СЛУЖБИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

***О.А. Локутова, кандидат сільськогосподарських наук
А.В. Семенов, Голова осередку сільського зеленого
туризму Миколаївської області***

Розкрито роль дорадництва в соціально-економічному розвитку сільських територій. Висвітлено заходи, спрямовані на вирішення проблем сільських регіонів, зокрема, розвиток сільського зеленого туризму в Миколаївській області.

Дорадництво, соціально-спрямовані дорадчі послуги, особисті селянські господарства, сільський зелений туризм.

У процесі здійснення аграрної реформи, згідно з Указом Президента України від 3 грудня 1999 р. "Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки", було реформовано колективні сільськогосподарські підприємства. На їх базі, відповідно до вимог чинного законодавства України, на засадах приватної власності на землю і майно було створено понад 15,3 тис. господарств: приватні підприємства, товариства з обмеженою відповідальністю та інші, які разом з 43 тис. фермерських та 12,8 млн особистих селянських господарств заклали інституційну основу приватного господарювання на селі.

Майже всі аграрні підприємства та селянські господарства зіткнулися з певними проблемами в нових умовах ринкового середовища. Вони потребували інформаційного забезпечення, передових знань з аграрного менеджменту та маркетингу, новітніх технологій у сільському господарстві.

ві. Саме попит на ці послуги сприяв виникненню системи дорадчих служб в Україні.

Сільськогосподарська дорадча діяльність є сукупністю дій та заходів, спрямованих на задоволення потреб особистих селянських і фермерських господарств, господарських товариств, інших сільськогосподарських підприємств усіх форм власності і господарювання, а також сільського населення у підвищенні рівня знань та вдосконаленні практичних навичок прибуткового ведення господарства.

Одним із вагомих секторів господарювання на селі є розвиток сільського зеленого туризму. Саме цей напрям діяльності сприяє розвитку самозайнятості сільського населення, відроджує народні промисли, ремесла, культурні традиції, вирішує соціальні проблеми на селі.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питанням дорадництва та розвитку сільського зеленого туризму присвячено роботи М.Ф. Кропивка, Р.Я. Корінця, Р.М. Шмідта, Т.П. Кальної-Дубінюк, В.П. Васильєва, В.В. Триліса, П.В. Горішевського, Ю.В. Зінько, М.И. Рутинського.

Мета дослідження – розглянути сутність і роль дорадництва в соціально-економічному розвитку села та основні напрями дорадчої діяльності в Миколаївській області, зокрема, розвиток сільського зеленого туризму в регіоні.

Виклад основного матеріалу. Сільський розвиток – важлива складова державної аграрної політики. Основні напрями державної аграрної політики щодо сільського розвитку визначені у Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 р. та включають зокрема:

- підтримку сімейного типу господарювання як найбільш зорієнтованого на виробництво продовольчих й інших товарів та продукування соціальних благ;
- диверсифікацію сільськогосподарської діяльності, розвиток агротуризму, народних промислів, інших допоміжних виробництв [1, 5].

Проблема донесення інформації до сільських громад про аграрну політику держави та механізми її реалізації покладено саме на систему сільськогосподарського дорадництва.

На сьогодні в Україні базовим профільним законодавчим актом є Закон України "Про сільськогосподарську дорадчу діяльність", головною метою якого є врегулювання відносин, пов'язаних із сільськогосподарською дорадчою діяльністю та створення умов для розбудови системи сільськогосподарських дорадчих служб в Україні.

Законом передбачається державна підтримка сільськогосподарської дорадчої діяльності через фінансування соціально-необхідних послуг, перелік яких визначається програмою сільськогосподарської дорадчої діяльності.

Соціально спрямовані дорадчі послуги – це послуги, що надаються суб'єктам господарювання, які здійснюють діяльність у сільській місцевості, та сільському населенню за рахунок коштів державного й місцевих бю-

джетів, щорічно визначаються державною цільовою програмою сільсько-господарської дорадчої діяльності на конкурсній основі.

Соціально необхідні дорадчі послуги – це ті послуги, які в даний момент розвитку сільського господарства є нерентабельними з огляду на певні причини. Їх не можна знайти на ринку дорадчих послуг, але держава зацікавлена в тому, щоб сільськогосподарські товаровиробники та сільське населення отримували їх, що сприятиме збільшенню доходів сільського населення та розвитку сільської місцевості. Насамперед, це відбувається через:

- висвітлення загальної інформації у відео-, аудіо- сюжетах а також у випусках тематичних брошур, інформаційних листків, бюлетенів тощо;
- навчання сільського населення шляхом проведення семінарів, тренінгів, днів поля з різних питань технологічного, економічного, юридичного, організаційного характеру;
- втілення програм розвитку соціальної інфраструктури села, впорядкування території, розвитку сільського зеленого туризму в Україні, підтримки ініціатив щодо виховання дітей та молоді села, тощо.

Дорадчі послуги це інформація про:

- аграрну політику держави;
- допомогу в створенні кредитних спілок;
- обслуговуючі кооперативи;
- сільськогосподарські оптові ринки;
- створення третейських судів;
- підтримку несільськогосподарських видів бізнесу на селі у зеленому туризмі, ремеслах, сфері обслуговування, тощо [2, 3] .

Це неодмінно буде сприяти вирішенню проблем зайнятості сільського населення.

Характер соціально необхідних дорадчих послуг може змінюватися залежно від географії, відстані від промислових центрів та основних автошляхів України, стану розвитку сільського господарства й суспільства.

Елементи дорадчої діяльності у Миколаївській області стали з'являтися на початку 2000-х років, у тому числі, завдяки Програмі TACIS Європейського Союзу. У 2001 р. в межах програми TACIS розпочалося здійснення нового проекту "Підтримка у створенні трьох нових центрів приватних господарств". Головна мета проекту – сприяння процесу реформування сільського господарства через поліпшення економічної ситуації, підвищення рівня прибутковості приватних господарств та ефективності агропромислових підприємств України. Було здійснено заходи щодо покращення доступу приватних господарств та сільських жителів до високоякісних дорадчих послуг шляхом подальшого розвитку мережі дорадчих служб на регіональному, обласному та національному рівнях.

У Миколаївській області, за участю викладачів Миколаївського державного аграрного університету (МДАУ), було створено дорадчу службу – Центр підтримки приватних господарств (ЦППГ). Мета ЦППГ – надавати послуги самостійно, а також організовувати партнерів дослідницьких та освітніх закладів для надання дорадчих послуг підприємствам аграрного

сектору. При ЦППГ працюють три регіональні офіси – у Новобузькому, Вознесенському та Первомайському районах. Дорадчою діяльністю спеціалістів Центрального офісу й трьох регіональних відділень охоплено майже всю Миколаївську область. ЦППГ проводить також збір інформації щодо ринків збуту сільськогосподарської продукції, джерел постачання техніки, паливно-мастильних матеріалів, добрив, засобів захисту рослин та інших необхідних матеріально-технічних ресурсів. На сьогодні ЦППГ обслуговує понад 70 клієнтів, зібрана інформація висвітлюється в інформаційних листках та бюлетенях, які розповсюджуються клієнтам дорадчої служби.

Згідно з Реєстром Головного управління юстиції в Миколаївській області, у різні роки на Миколаївщині було зареєстровано кілька громадських організацій, які надають дорадчі послуги в аграрній сфері. Більшість із них створили викладачі Миколаївського державного аграрного університету (МДАУ). Ці регіональні госпрозрахункові консультаційні організації та групи виникли на основі проекту РОНКО та котів міжнародних проектів, і фінансуються за рахунок надання послуг та грантів, у т.ч. з державного бюджету. Основні їх функції: сільськогосподарські консультації та організаційний менеджмент. Основний недолік – невеликі фермерські господарства не завжди можуть сплатити за послуги консультаційних центрів, отже, користуватися послугами можуть лише великі підприємства. Разом з тим, жодна з цих організацій не надає консультаційних послуг з питань розвитку сільського зеленого туризму та сталого розвитку сільських громад. Основна причина – відсутність у існуючих громадських організацій, що мають спеціалізацію з надання дорадчих послуг, дорадників з відповідною освітою та підготовкою.

Згідно з новою редакцією наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 30.11.2011 № 675, проведення кваліфікаційних іспитів регіональних координаторів і дорадників у Миколаївській області проводить Миколаївський державний аграрний університет.

Одним із перспективних напрямів діяльності дорадників Миколаївщини є донесення до сільського населення інформації про можливості розвитку сільського зеленого туризму в регіоні.

Сільський зелений туризм належить до галузей, які не потребують для свого розвитку великих коштів та капіталовкладень. Цей напрям аграрної діяльності з кожним роком набуває поширення як серед сільського населення, яке надає послуги гостинності, так і серед міських жителів, які користуються гостинністю мешканців села.

Отже, сільський зелений туризм має позитивний вплив на зростання добробуту, поліпшення умов і якості життя на селі, істотно розширює сферу зайнятості сільського населення, особливо жінок, і дає селянам додатковий заробіток [4].

Упродовж останніх років значну роль у розвитку сільських територій Миколаївщини відіграють фахівці, методисти та дорадники Миколаївського обласного осередку громадської організації «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму». Триває процес формування досвідченого

активу, який спроможний надавати відповідні дорадчі послуги, проводити тематичні семінари та конференції у сільських і місцевих громадах.

Так, у 2012 р. уперше пройшов обласний захід, нарада – семінар з питань стану розвитку сільського зеленого туризму в Миколаївській області, який відбувся завдяки співпраці громадськості та облдержадміністрації. Під час навчання представники місцевого самоврядування, власники приватних садиб і державні службовці отримали базові знання з питань кластерної моделі господарювання та можливостей поліпшення фінансової стану місцевих громад шляхом розвитку сільського зеленого туризму, народних промислів та відродження культурної спадщини регіону.

Керівництво й дорадники громадської організації розробили класифікаційну систему, завдяки якій можна протестувати рівень готовності районів і місцевих рад до згуртованої роботи з розвитку туристичного кластеру в регіоні, оцінити наявний стан ресурсів та якість інфраструктури. Розпочато підготовку до другої обласної наради з питань розвитку сільського зеленого туризму в регіоні, яку заплановано на травень 2013 року.

Висновки та перспективи подальших досліджень У процесі дослідження проблем розвитку інформаційно-консультаційної інфраструктури, обговорення з фермерами, які отримали послуги з дорадництва впродовж 2011–2013 р., є необхідність створення трирівневої структури дорадництва, де базовим буде регіональний, місцевий рівень. Це дозволить практично сприяти аграріям у виявленні і формулюванні їхніх проблем на місцях, підвищити мотивації у реалізації своїх рішень, сформує механізм зворотного зв'язку для розробки ефективних заходів державної аграрної політики.

На жаль, слід констатувати, що сьогодні становлення дорадництва в регіоні неможливе без державного фінансування і функціонування дорадчих служб на платній основі.

Для більш ефективного використання як людського, культурного, так і природного потенціалу, пропонуємо такі кроки:

- удосконалити необхідні законодавчі та нормативно-правові акти, які сприяють подальшому розвитку регіональних сільськогосподарських дорадчих служб;
- сприяти кадровому забезпеченню дорадчих служб професіоналами, дорадниками за покликанням;
- надавати державну підтримку соціально необхідним дорадчим послугам;
- ефективно скоординувати як моральні так, і матеріальні зусилля всіх зацікавлених сторін та учасників дорадчого процесу.

Поступова й плідна співпраця громадськості та влади неодмінно сприятиме розвитку кластеру туризму, підвищить рівень обізнаності голів місцевих рад і службовців місцевого самоврядування у питаннях сільського зеленого туризму.

Головним надбанням 2013 р. повинно стати підвищення професійного досвіду сільських громад та сільського населення, які обслуговують туристів або надають супутні послуги. На це спрямовані зусилля Миколаївського обласного осередку «Спілки сприяння розвитку зеленого сільсь-

кого туризму» та дорадників, що на громадських засадах працюють від громадської організації, надаючи послуги з розвитку сільського зеленого туризму в Миколаївській області.

Отже, сільськогосподарські дорадчі служби, з одного боку, призначені допомагати сільським товаровиробникам прибутково вести свою діяльність, а з іншого – сприяють впровадженню державної аграрної політики, зокрема, розвитку сільського зеленого туризму та народних промислів, сталому розвитку сільських територій і громад, підвищенню рівня життя сільського населення.

Список літератури

1. Постанова Кабінету міністрів України "Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року " від 19 вересня 2007 року N1158. – К., 2007.
2. Закон України "Про сільськогосподарську дорадчу діяльність" : Науково-практичний коментар / Р.Я. Корінець, М.П. Гриценко, та ін. ; за ред. Р.Я. Корінця. – Львів : Українські технології, 2007. – 248 с.
3. Кропивко М.Ф. Шляхи розвитку сільськогосподарського дорадництва в Україні / М.Ф. Кропивко // Науковий вісник НУБіП України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес». – К., 2011. – Вип. 168, ч. 3. – С. 10–16.
4. Локутова О.А. Дорадча діяльність у сфері сільського зеленого туризму / О.А. Локутова, В.П. Васильєв // 36. статей «Організація бізнес-шкіл в дорадництві для успішного впровадження інновацій». – К. : НУБіП України. – 2012. – С. 251–253.
5. Панорама аграрного сектора України / Міністерство аграрної політики та продовольства України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України. – К., 2012. – 80 с.

Раскрыта роль консультативной деятельности в социально-экономическом развитии сельских территорий, направленной на решение проблем сельских регионов, в частности, развитие сельского зеленого туризма в Николаевской области.

Консультативная деятельность, социально направленные услуги, частные крестьянские хозяйства, сельский зеленый туризм.

The role of advisory work in the socio-economic development of rural areas. Illuminated measures to address the problems of rural areas and the possibility of necessity of development rural green tourism in the Nikolayev region.

Advisory activities, individual peasant household, socially oriented services, rural green tourism.